

Podstawy fizyki – sezon 1

III. Praca i energia

Agnieszka Obłąkowska-Mucha

WFiIS, Katedra Oddziaływań i Detekcji Cząstek,
D11, pok. 106
amucha@agh.edu.pl
<http://home.agh.edu.pl/~amucha>

Cele wykładu (pytania egzaminacyjne)

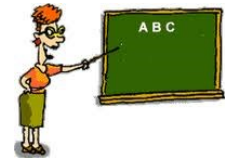
Wiedza:

- ▶ Energia kinetyczna a prędkość.
- ▶ Praca a energia kinetyczna.
- ▶ Praca siły stałej.
- ▶ Praca siły zmiennej.
- ▶ Moc średnia i chwilowa.

Umiejętności:

- ▶ Obliczenia pracy sił: tarcia, ciężkości, normalnej w przykładach z poprzedniego wykładu.
- ▶ Wyznaczanie całkowitej pracy wykonanej nad ciałem znając zmiany energii kinetycznej.
- ▶ Obliczenie pracy siły sprężystości i grawitacyjnej.

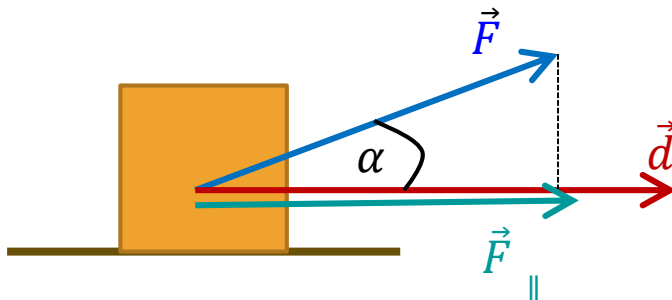

Praca siły stałej

Jeśli na punkt P działa siła **stała**, to jej praca przy przemieszczeniu $\vec{d}$ wynosi:

$$W = \vec{F} \cdot \vec{d}$$

[J=N m]

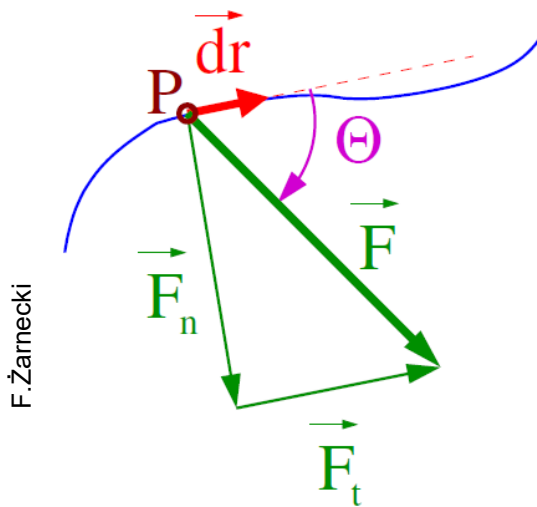
$$W = F d \cos \alpha (\vec{F}, \vec{d}) = F_{\parallel} d$$

- Wzór określa pracę wykonaną wyłącznie przez siłę $\vec{F}$.
- Na ciało mogą działać również inne siły, np. siła tarcia, ciężar.
  - Praca wypadkowej kilku sił jest równa sumie prac wykonanych przez poszczególne siły.
- Ciało może przemieszczać się w innym kierunku niż działa siła (np. przy rzucie w górę siła grawitacyjna działa w dół – jej praca jest ujemna).

Praca

- ▶ Rozważamy punkt materialny P, na który działa siła $\vec{F}(\vec{r}, t, \vec{v}, \dots)$
- ▶ Praca, jaką wykonuje siła $\vec{F}$ przy przesunięciu P o $\vec{dr}$:

$$dW = \vec{F} \cdot \vec{dr}$$

Siły prostopadłe do przesunięcia nie wykonują pracy.

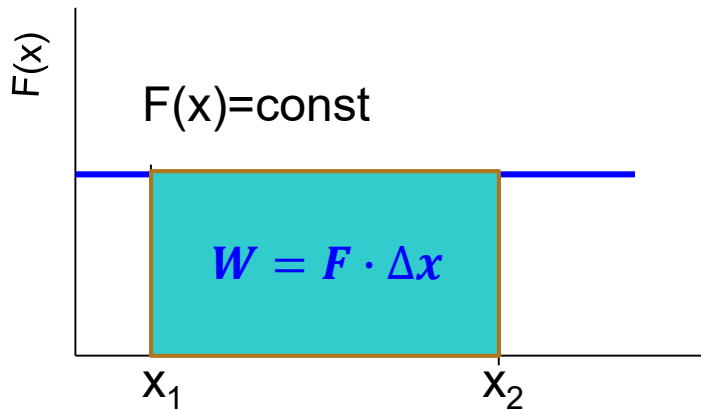
- siła dośrodkowa, siła Coriolisa, Lorentza...

Praca wykonana przez siłę $\vec{F}$ nad punktem P przy przesunięciu z punktu A do B wynosi:

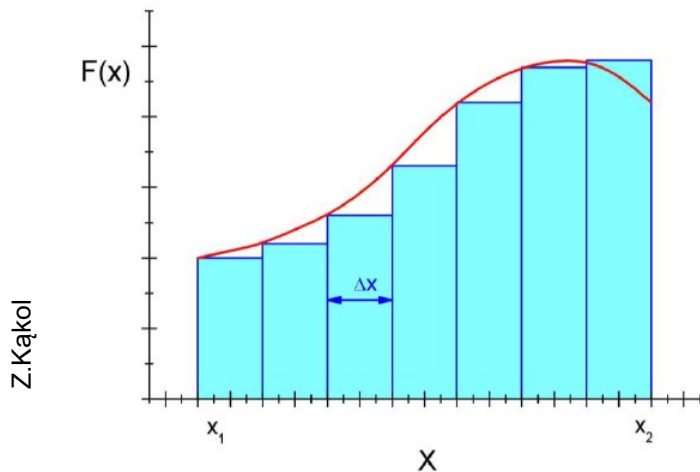
$$W_{AB} = \int_A^B \vec{F} \cdot \vec{dr}$$

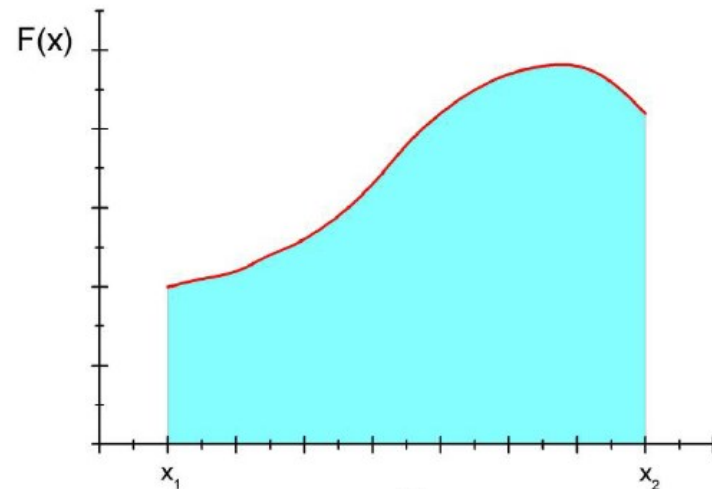
Praca siły zmiennej a stałej

- Praca jest polem powierzchni pod wykresem siły.
  - W przypadku siły stałej jest to prostokąt.
  - Dla **siły zmiennej** – dzielimy wykres na jak największą liczbę prostokątów i sumujemy pola

$$W = \sum F_i \Delta x$$

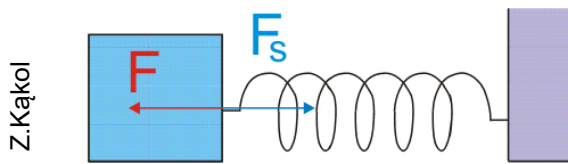

$$W = \lim_i \sum F_i \Delta x = \int_{x_1}^{x_2} F(x) dx$$

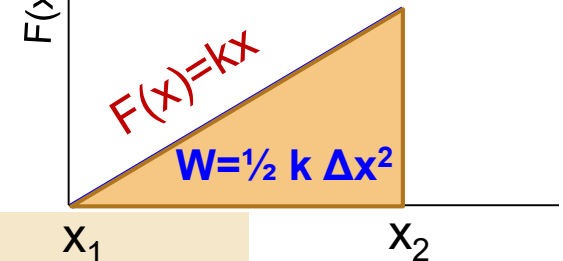
Praca sił zmiennych - przykłady

Przykł. 1 – Praca siły sprężystości: $F_s(x) = -kx$.

Rozciągamy sprężynę, liczymy pracę, jaką wykona zewnętrzna siła $F = kx$:

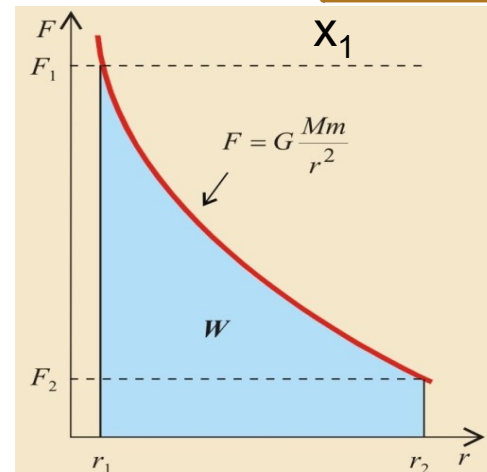
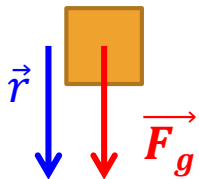

$$W = \int_{x_1}^{x_2} F(x) dx = \int_{x_1}^{x_2} kx dx = \frac{1}{2} k(x_2^2 - x_1^2)$$

Przykł. 2 – Praca siły grawitacji:

$$W = \int_{r_1}^{r_2} F(r) dr = \int_{r_1}^{r_2} GMm \frac{1}{r^2} dr = -GMm \left(\frac{1}{r_2} - \frac{1}{r_1} \right)$$

Energia kinetyczna (przyp. nierelatywistyczny, jeden wymiar)

Na ciało działa wypadkowa siła F i nadaje mu przyspieszenie a . Liczymy pracę tej siły nad ciałem (ruch wzdłuż osi x , $m = \text{const}$):

$$\begin{aligned} W &= \int F dx = \int_{x_1}^{x_2} \frac{dp}{dt} dx = \int_{x_1}^{x_2} m \frac{dv}{dt} dx = \int_{v_1}^{v_2} m v dv = \\ &= \frac{1}{2} m v_2^2 - \frac{1}{2} m v_1^2 = E_{k2} - E_{k1} = \Delta E_k \end{aligned}$$

gdzie zdefiniowano **energię kinetyczną**: $E_K = \frac{1}{2} m v^2 = \frac{p^2}{2m}$

oraz pokazano, że:

zmiana energii kinetycznej ciała jest równa pracy W , jaką wykonuje wypadkowa siła nad tym ciałem.

Twierdzenie o pracy i energii.

Twierdzenie jest prawdziwe niezależnie od postaci siły $\vec{F}$ i drogi.

Moc

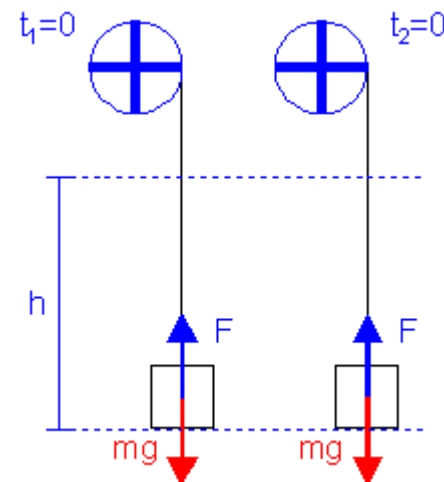
- Jeśli interesuje nas szybkość wykonania pracy, określamy **MOC**:

$$P = \frac{dW}{dt} \text{ - moc chwilowa [W=J/s], [kWh]}$$

$$\bar{P} = \frac{\Delta W}{\Delta t} \text{ - moc średnia}$$

dla stałej siły: $\bar{P} = \frac{F s}{t} = F \bar{v}$

Z. Kąkol